

رویکرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در رابطه با آمریکا

نام و نام خانوادگی نویسنده^۱

۱- قاسم ایارده دانشجوی دکترای علوم سیاسی

چکیده:

یکی از دیرپا ترین بحران های خاورمیانه، سیاست منازعه در مناسبات ایران و امریکا طی چهار دهه گذشته است. کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ هجری شمسی نقطه عطفی در روابط ایران و آمریکا محسوب می شود. از آن زمان به بعد، ایالات متحد آمریکا به بازیگری فعال در صحنه سیاسی ایران تبدیل شد و رؤسای جمهور آمریکا هر کدام به فراخور اوضاع و احوال بین المللی و رهنامه سیاسی خود، سیاستی خاص و دوستانه در قبال دولت ایران برقرار کردند. موانع روابط سیاسی ایران و آمریکا، بیش از هر عامل دیگر در وهله اول به استمرار مواضع آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران بر می گردد. پس از بهار عربی جمهوری اسلامی ایران به عنوان یک قدرت منطقه ای و روسیه به عنوان یک قدرت بزرگ نقش و جایگاه ممتازی در معادلات خاورمیانه یافته اند ایران با تقویت و بسط محور مقاومت در منطقه به مقابله با یک جانبه گرایی آمریکا پرداخته است. پژوهش حاضر به بررسی مهمترین چالش ها و منازعات سیاست خارجی میان جمهوری اسلامی ایران و آمریکا در ابعاد مختلف سیاسی، نظامی، اقتصادی و ... پرداخته است. بر اساس نتایج اصلی پژوهش مهمترین چالش ها و منازعات مرتبط با سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در مقابل آمریکا، اقدامات خلاف اصول اخلاقی، انسانی و همچنین غیر قابل اعتماد نظام سیاسی آمریکا در قبال جمهوری اسلامی ایران می باشد. از جمله مهمترین سیاست های آمریکا در قبال جمهوری اسلامی ایران می توان به سیاست تغییر رژیم، اعمال تحریم های ناجوانمردانه اقتصادی، ایجاد محدودیت های گسترده در جهت فروش نفت ایران، حملات نظامی، عملیات های سایبری تهاجمی به تاسیسات و زیرساخت های کشور، تشکیل اتحاد میان رژیم صهیونیستی و دولت های عربی و خروج غیرمسئولانه از توافق برجام در مقابل ایران اشاره نمود.

واژگان کلیدی: سیاست خارجی، جمهوری اسلامی ایران، آمریکا

۱. مقدمه

یکی از دیرپا ترین بحران های خاورمیانه، سیاست منازعه در مناسبات ایران و آمریکا طی چهار دهه گذشته است. در طول تاریخ روابط دو کشور، عوامل گوناگونی بر چگونگی آن تأثیرگذار بوده و این روابط متأثر از شرایط داخلی، خارجی و بین‌المللی شکل گرفته است (آرین منش و همکاران، ۱۳۹۷).

کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ هجری شمسی نقطه عطفی در روابط ایران و آمریکا محسوب می‌شود. ایالات متحد آمریکا دولت ملی مصدق را که نیم‌نگاهی به سرمایه‌داری و اندیشه لیبرالیسم داشت، در این کودتا سرنگون کرد و نظام سلطنتی ایران را با همه خصلت‌های استبدادی آن احیاء کرد. از آن زمان به بعد، ایالات متحد آمریکا به بازیگری فعال در صحنه سیاسی ایران تبدیل شد و رؤسای جمهور آمریکا هرکدام به فراخور اوضاع و احوال بین‌المللی و رهنامه سیاسی خود، سیاستی خاص و دوستانه در قبال دولت ایران برقرار کردند (عطایی و منصوری مقدم، ۱۳۹۷، ۱). پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷ باعث تحول عمیق و اساسی در روابط ایران و آمریکا شد و یکباره آمریکا را به عنوان فعال‌ترین کشور در سیاست خارجی ایران از صحنه روابط بین‌المللی ایران کنار زد.

جمهوری اسلامی ایران به عنوان قدرتی منطقه‌ای که گرایش به تغییر مناسبات در سطح منطقه خاورمیانه و فرا منطقه دارد، طی سه دهه گذشته توانسته است نقشی مؤثر را در چینش پازل قدرت در سطح منطقه ایفاء کند و در زمینه شکل‌دهی به الگوهای رفتاری برخی بازیگران از جمله جنبش‌های اسلامی، سازمان‌های آزادی‌بخش و حتی برخی دولت‌ملت‌های اسلامی عملکرد موفق داشته است (حق‌شناس و همکاران، ۱۳۹۲، ۷۹).

موانع روابط سیاسی ایران و آمریکا، بیش از هر عامل دیگر در وهله اول به استمرار مواضع آمریکا علیه ایران بر می‌گردد. دو دهه تحریم اقتصادی و افزایش دامنه آن، به خصوص در دوران بازسازی کشور، سیاست‌های جانب‌دارانه و مداخله مستقیم آمریکا در دوران جنگ به نفع عراق، ارائه اتهامات حقوق بشری علیه ایران، درخواست همگرایی از اروپا برای فشار اقتصادی بر ایران، ایجاد گره‌های سیاسی و اقتصادی در مناطق پیرامون ایران، متشنج کردن محیط امنیتی جمهوری اسلامی، حمایت از جنگ رسانه‌ای علیه ایران و ایجاد چتر حمایتی از گروه‌های مخالف جمهوری اسلامی در خارج از کشور، تأثیرپذیری از سه لابی قدرتمند یهود، عرب مرتجع و نومحافظه‌کاران جنگ طلب در دولت، راه را برای سیاستمداران که در عرصه تصمیم‌گیری، درصدد تنش‌زدایی از روابط سیاسی با آمریکا برآید، مسدود ساخته است (طالبی پور و فلاح‌پیشه، ۱۳۹۵، ۵).

پس از بهار عربی جمهوری اسلامی ایران به عنوان یک قدرت منطقه‌ای و روسیه به عنوان یک قدرت بزرگ نقش و جایگاه ممتازی در معادلات خاورمیانه یافته‌اند ایران با تقویت و بسط محور مقاومت در منطقه به مقابله با یک جانبه‌گرایی آمریکا پرداخته است و روسیه نیز با همراهی ایران در بحران سوریه و گسترش روابط با همه‌ی بازیگران منطقه‌ای به چالش‌گری در برابر ایالات متحده روی آورده است. ایران به عنوان یک بازیگر تجدید نظر طلب به دنبال تبدیل به قدرت اول منطقه و کاهش نفوذ آمریکا در خاورمیانه است (عباس‌پور، ۱۴۰۰، ۴).

با به قدرت رسیدن دونالد ترامپ در آمریکا دولت آمریکا ابتدا سیاست عقب راندن ایران را در پیش گرفت. سیاست فشار حداکثری و تحریم های گسترده و بی سابقه علیه ایران را اتخاذ کرد. فشارها به ایران ختم نشد و سپس متحدین ایران را نیز هدف قرار داد. با وقوع سیری از حوادث توقیف و انفجار نفتکش ها و کشتی های تجاری و هدف قرار گرفتن پهپاد متجاوز آمریکایی از سوی ایران تنش ها به اوج رسید. آمریکا که با سوء استفاده از اعتراضات سال ۲۰۱۹ در عراق به دنبال زمینه سازی برای کاهش نفوذ ایران در این کشور بود، نهایتا با فروکش اعتراضات و آغاز موجی ضد آمریکایی در عراق ترور سردار سلیمانی را در دستور کار قرار داد. با این ترور تنش ها به اوج رسید و دو کشور بارها تا لبه ی درگیری مستقیم نظامی رفتند.

جو بایدن، آخرین رئیس جمهور آمریکا، تدوین و تعقیب سیاست جدید نسبت به جمهوری اسلامی ایران را یکی از اولویت های سیاست خارجی دولت خود اعلام کرده است. چون بایدن و تیم سیاست خارجی او بر این باورند که کارزار فشار حداکثری ترامپ در قبال ایران در دستیابی به اهداف خود ناموفق بوده است. از این رو، برای رهایی از این راهبرد شکست خورده باید سیاست نوینی تدوین و اجرا کرد که اهداف و منافع راهبردی آمریکا را تأمین کند. در کانون سیاست ایران بایدن نیز موضوع هسته ای ایران قرار دارد؛ به گونه ای که بایدن قبل و بعد از انتخابات آشکار ساخته است که دولت وی در صورت بازگشت ایران به برجام، به این توافق باز خواهد گشت (رادفر و دهقانی، ۱۳۹۹، ۲).

بر اساس موارد بیان شده، پژوهش حاضر در صدد آن است تا با بررسی مهمترین چالش ها و منازعات سیاست خارجی میان جمهوری اسلامی ایران و آمریکا در ابعاد مختلف سیاسی، نظامی، اقتصادی و ... بپردازد. برای این منظور پژوهش حاضر از روش تحلیلی بر مبنای مطالعات اسنادی با مطالعه مقالات، کتاب ها، رسالات، گزارشات، اخبار، خبرگزاری ها و ... در حوزه فوق بهره می گیرد.

۲. پیشینه پژوهش

رادفر و دهقانی (۱۳۹۹) در مقاله ای تحت عنوان "سیاست خارجی بایدن در قبال جمهوری اسلامی ایران" به این نتیجه رسیدند که گفتمان سیاست خارجی بایدن بین الملل گرایی لیبرال است. سیاست هسته ای بایدن نیز بر پایه پیوند موضوعی و مرحله ای مبنی بر بازگشت به برجام در گام نخست، تقویت و توسعه مفاد و طولانی تر کردن زمان آن در گام دوم و تسری آن به برنامه موشکی و نفوذ منطقه ای ایران در گام سوم است.

آرین منش و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله ای تحت عنوان "عوامل مؤثر بر مناسبات ایران و آمریکا" به این نتیجه رسیدند که تأثیر عوامل تاریخی به عنوان یکی از عوامل مؤثر، شناسایی و مورد بررسی قرار می گیرد. در حوزه عوامل جغرافیایی، به مباحث مرتبط با اهمیت و جایگاه جغرافیایی ایران و نقش ایران در حل و فصل منازعات منطقه ای پرداخته شده است. سومین حوزه ی مورد بررسی، نقش عوامل نظری است که به نقش موضوع تروریسم، حقوق بشر و تضادهای ایدئولوژیک در شکل دهی به روابط دو کشور اشاره می شود. در حوزه ی عوامل بین المللی، نقش تعاملات ایران با سایر کشورها در

قالب آینده‌ی نظام بین‌الملل و نقش کشورهای مزاحم مورد بررسی قرار گرفته‌اند و در نقطه مقابل نهادهای رسمی و غیررسمی داخلی دو کشور نیز در شکل‌دهی به سیاست خارجی مؤثر هستند.

همتی و درویشی (۱۳۹۶) در مقاله‌ای تحت عنوان "بررسی رویکردهای سیاست خارجی آمریکا در برابر جمهوری اسلامی ایران بر اساس اسناد امنیت ملی آمریکا" به این نتیجه رسیدند که بر اساس الگوی انواع قدرت یعنی قدرت سخت، نرم و هوشمند و همچنین ابزارهایی که در تعقیب اهداف سیاست خارجی دولت‌ها به کار گرفته می‌شود، رویکردهای آمریکا نسبت به ایران در دوره ریاست جمهوری کلینتون مبتنی بر قدرت نرم، دوره ریاست جمهوری بوش پسر مبتنی بر قدرت سخت و دوره اوباما مبتنی بر کاربرد قدرت هوشمند بوده است.

چیت‌سازیان و شفیع (۱۳۹۶) در مقاله‌ای تحت عنوان "چشم‌انداز روابط ایران و آمریکا تا سال ۲۰۳۰: سناریوهای ممکن" با مطرح کردن سه فرضیه در مورد آینده روابط میان ایران و آمریکا به این نتیجه رسیدند که آینده روابط ایران و آمریکا تا سال ۲۰۳۰ آمیزه‌ای از رقابت و دشمنی خواهد بود.

طالبی‌پور و فلاح‌پیشه (۱۳۹۵) در مقاله‌ای تحت عنوان "تخمین جایگاه ایران در سیاست خارجی آمریکا در ۲۰۲۵" هشت شاخص آینده‌پویش بازیگران مطرح منطقه‌ای، نیازها، تقابلات و منافع راهبردی دو بازیگر با درجه اهمیت، برنامه فعالیت‌های هسته‌ای و موشکی ایران، استکبار ستیزی و مبانی ایدئولوژیک ایران را مهمترین مبنای تعاملی ایران و آمریکا معرفی نمودند و به این نتیجه رسیدند که روابط ایران و آمریکا تا سال ۲۰۲۵ میلادی ممکن است تحت تأثیر تغییرات نظریه چرخه قدرت، جابجایی قدرت‌ها قرار گرفته و تنش‌زدایی در روابط ایران و آمریکا صورت گیرد.

اطهری و فیاضی (۱۳۹۲) در مقاله‌ای تحت عنوان "تأثیر ایالات متحده آمریکا بر همگرایی و واگرایی جمهوری اسلامی ایران و فدراسیون روسیه" ضمن تبیین جنبه‌های بین‌المللی روابط دو کشور به نقش و تأثیر آمریکا بر همگرایی و واگرایی میان ایران و روسیه پرداخته‌اند. آن‌ها معتقدند که پس از شکل‌گیری روسیه جدید این دیدگاه مطرح بوده است که هر چه تضاد و درگیری بین آمریکا و روسیه بیشتر شود، ایران نیز فرصت‌های بیشتری برای بازیگری در محیط‌های بین‌المللی به دست می‌آورد. با این وجود تغییرات جدید در مناسبات اخیر آمریکا و روسیه و همچنین روابط فدراسیون روسیه و ایران به شکلی پیش‌رفته است که چندان بر این دیدگاه صحه نمی‌گذارد؛ چرا که بعد از اضمحلال شوروی آمریکا بعضی اوقات باعث استحکام یافتن روابط فدراسیون روسیه و ایران و برخی اوقات سدی در برابر ایجاد بعضی تعاملات میان دو کشور بوده است.

۳. ادبیات پژوهش

سیاست خارجی:

سیاست خارجی^۱ و سیاست بین‌الملل تبلور تصمیم‌گیری‌های بازیگران نظام بین‌الملل است که تحت این شرایط می‌توان با عنایت به تئوری‌های تصمیم‌گیری، به بررسی محیط کل و پارامترهای تصمیم‌گیری به ارزیابی سیاست خارجی پرداخت (طالبی پور و فلاحی پیشه، ۱۳۹۵، ۳).

سیاست خارجی عبارت است از یک استراتژی یا یک رشته اعمال از پیش طرح‌ریزی شده توسط تصمیم‌گیرندگان حکومتی که مقصود آن دستیابی به اهدافی معین، در چهارچوب منافع ملی و در محیط بین‌المللی است. به طور خلاصه می‌توان گفت که سیاست خارجی شامل تعیین و اجرای یک سلسله اهداف و منافع ملی است که در صحنه بین‌المللی از سوی دولت‌ها انجام می‌پذیرد. سیاست خارجی می‌تواند ابتکار عمل یک دولت و یا واکنش آن در قبال کنش دیگر دولت‌ها باشد. در تعریفی دیگر می‌توان این‌طور تعریف کرد که: جهتی را که یک دولت بر می‌گزیند و در آن از خود تحرک نشان می‌دهد و نیز شیوه‌ی نگرش دولت را نسبت به جامعه‌ی بین‌المللی، سیاست خارجی می‌گویند (ابوالحسنی، ۱۴۰۰، ۲).

جمهوری اسلامی ایران:

نظام جمهوری اسلامی ایران، نظام سیاسی با قالب جمهوری و محتوای اسلامی برآمده از پیروزی انقلاب اسلامی به رهبری امام خمینی در ایران، که جانشین نظام سلطنتی است. بعد از تشکیل جمهوری اسلامی ایران و سقوط حکومت پهلوی در بهمن ماه سال ۱۳۵۷ قانون اساسی در همه پرسی سال ۱۳۵۸ به تصویب ملت رسید. اصول و مبانی جمهوری اسلامی ایران متشکل از تعیین حاکمیت توسط مردم، اصول عقاید اسلامی شیعه، اصل آزادی و استقلال در همه زمینه‌ها، اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی می‌باشد. ارکان حکومت جمهوری اسلامی ایران، تشکیل یافته از ولایت و رهبری، قوه مقننه، قوه مجریه، قوه قضائیه و نهادهای دیگر است که هر کدام وظیفه خاصی را دارا می‌باشند. در این نظام، سه قوه (مقننه، مجریه و قضائیه) مستقل از یکدیگر و تحت نظارت رهبری (ولی فقیه) عمل می‌کنند (ویکی فقه، ۱۴۰۳).

ایالات متحده آمریکا:

ایالات متحده آمریکا^۲ یک کشور مستقل در آمریکای شمالی میان کشور کانادا و مکزیک و اقیانوس اطلس و آرام است. آمریکا به جز سرزمین اصلی با شیو حکومت جمهوری فدرال، متشکل از ۵۰ ایالت، یک حوزه فدرال، پنج سرزمین خود مختار و مجموعه‌ای از جزایر پراکنده که مجموعاً دارای مساحتی معادل ۳/۸ میلیون میل مربع (۹/۸ میلیون کیلومتر مربع)؛ سومین کشور پهناور جهان محسوب می‌شود و با جمعیتی بیش از ۳۴۰ میلیون نفر (آمار سال ۲۰۲۳) سومین کشور پرجمعیت جهان است. پایتخت آمریکا واشینگتن دی.سی. و پرجمعیت‌ترین شهر آن نیویورک سیتی در ایالت نیویورک است (ویکی پدیا، ۱۴۰۳).

¹ Foreign Policy

² United States of America

۴. عوامل موثر در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و آمریکا

• سیاست تغییر رژیم:

دنبال کردن سیاست تغییر رژیم در قبال ایران توسط دولت آمریکا سابقه ای طولانی دارد. سرنگونی دولت دموکراتیک و مردمی محمد مصدق با همکاری بریتانیا مهمترین مصداق و نمونه ی این مسئله است. با این وجود با پیروزی انقلاب اسلامی در ایران و روی کار آمدن دولت انقلابی این مسئله به رویکردی متداول در سیاست های کلان آمریکا تبدیل شد. این سیاست در دوران اوباما با تلاش برای تنش زدایی با ایران و نهایتاً امضای توافق هسته ای در ۱۴ جولای ۲۰۱۵ تا حدودی تعدیل شد. اما با آغاز ریاست جمهوری ترامپ در سال ۲۰۱۷ روندها و لحن ها در قبال ایران تغییر کرد. اگر چه همواره طرح تغییر رژیم در قبال ایران طرفداران زیادی در واشنگتن داشته است اما با قدرت گرفتن ترامپ تفاوت های کاملاً محسوس و کم سابقه ای در سیاست های ایالت متحده در قبال ایران شکل گرفت. اعضای کلیدی کابینه ترامپ اکثراً طرفدار سیاست تغییر رژیم در ایران ضد برجام و ضد ایران بودند. مایک پمپئو رئیس سازمان سیا طی یک سال و سه ماه اول دولت ترامپ در جلسه ی کنگره و زمانی که هنوز گزینه ی پیشنهادی ترامپ برای ریاست سیا به شمار می آمد، پیشنهاد تغییر رژیم را مطرح کرد و گفت برای لغو برجام لحظه شماری می کنم (Dyer, 2016). مایکل فلین مشاور پیشین امنیت ملی آمریکا که تنها ۲۲ روز در دولت ترامپ دوام آورد نیز سیاست تغییر رژیم را بهترین سیاست در مورد ایران اعلام کرد او ایران را دشمنی دانست که نزدیک به ۴۰ سال است با آمریکا و متحدانش به ویژه اسرائیل در جنگ است. او در کتاب خود به نام "صحنه جنگ" که در سال ۲۰۱۶ منتشر شد، دو رئیس جمهور ایالات متحده را مورد شتمات قرار داد: کارتر را به خاطر حمایت نکردن از شاه که باعث روی کار آمدن جمهوری اسلامی شد و باراک اوباما را به خاطر معامله ی هسته ای با ایران ۲۰۱۷ (Mousavian, 2017).

بهره گیری و حمایت از مخالفان حکومت به عنوان ابزار سیاسی فشار در دوره ترامپ علنی تر و گسترده تر از گذشته دنبال شد. در این مقطع افراد و گروه های مخالف جمهوری اسلامی ایران حتی به صورت علنی مورد حمایت یا مشاوره قرار گرفتند. با وجود گرایش بیشتر ایالات متحده به سلطنت طلبان در میان گروه های ضد نظام، اما با روی کار آمدن ترامپ سازمان مجاهدین خلق (منافقین) که در گذشته از سوی آمریکا به عنوان یک گروه تروریستی شناخته می شد، متحدی کلیدی در واشنگتن پیدا کرد. افراد نزدیک به ترامپ مانند جان بولتون (مشاور امنیت ملی) و جولیان (وکیل شخصی ترامپ) از حامیان این سازمان بودند. بولتون در سال ۲۰۱۷ و جولیان در سال ۲۰۱۹ در همایش های این سازمان در آلبانی و پاریس سخنرانی و آن ها را به عنوان یک آلترناتیو برای حکومت ایران مطرح کردند (Etehad, 2019).

• اعمال تحریم های اقتصادی:

یکی از راه هایی که آمریکا همیشه برای مقابله با نظام های سیاسی مخالف در پیش گرفته است، تحریم های اقتصادی است. جمهوری اسلامی نیز طی سال های حیاتش از این قاعده مستثنی نبوده است. با حمله به سفارت آمریکا و تسخیر سفارت این کشور، دولت وقت آمریکا به سیاست تحریم اقتصادی علیه ایران روی آورد (Ehteshami & Zweiri, 2019).

2007). این سیاست در دوران هشت ساله ی جنگ نیز تداوم اولین ابزار برای اعمال فشار حداکثری بر ایران بازگرداندن تحریم های لغو و تعلیق شده اقتصادی، مالی و بانکی و افزایش دامنه ی آن ها نسبت به دوره پیش از برجام بود. هرچند ترامپ در ۸ می ۲۰۱۸ رسماً خروج آمریکا از برجام را اعلام کرد اما به گفته ی وزیر خزانه داری وقت از زمان آغاز به کار ترامپ تا ۲ نوامبر ۲۰۱۸، ۱۹ دور تحریم علیه ایران اعمال شده بود و ۱۶۸ فرد حقیقی و حقوقی هدف تحریم ها قرار گرفته بودند (U.S. department of the Treasury, 2018). ترامپ در ۲ نوامبر ۲۰۱۸ با اعلام این که برجام در رسیدن به اهداف اساسی یعنی مسدود سازی دائمی تمام راه های رسیدن به سلاح هسته ای و مقابله با اقدامات ایران در سراسر خاورمیانه شکست خورده است، تأکید کرد در ۵ نوامبر خروج آمریکا از توافق هسته ای کامل می شود و آخرین تحریم هایی که با توافق وحشتناک برجام کنار رفته بود بازمی گردد. او هدف از تحریم ها را وادار کردن ایران به یک انتخاب شفاف یعنی کنار گذاشتن رفتار مخرب یا ادامه راهی که به فاجعه اقتصادی می انجامد اعلام کرد (The White House, 2018).

• محدودیت فروش نفت:

بهبود جایگاه ایالات متحده در تولید انرژی در سطح جهان این فرصت را به آمریکا داد تا در اعمال سیاست های تحریمی علیه ایران در حوزه ی نفت با آسودگی بیشتری عمل کند. کاخ سفید هم به هنگام بازگرداندن تحریم ها با اطمینان از تأمین بازار انرژی تأکید شده بود تولید نفت خام آمریکا از اوت ۲۰۱۷ تا اوت ۲۰۱۸ تا ۱.۲ میلیون بشکه در روز و صادرات نیز تا ۷۰۰ هزار بشکه در روز افزایش یافته است (The White House, 2018). بر خلاف سیاست های تحریمی آمریکا در سال ۲۰۱۲ که کشورها می توانستند در مقابل کاهش واردات خرید نفت از ایران را ادامه دهند، ترامپ قطع درآمدهای نفتی را از طریق صفر کردن صادرات نفت دنبال کرد (Phillips, 2018).

در ۵ نوامبر ۲۰۱۸ و با بازگشت تحریم های نفتی ۸ کشور اجازه یافتند تنها تا ۲ می ۲۰۱۹ یعنی زمان پایان هرگونه استثناء در تحریم ها خرید نفت از ایران را ادامه دهند. اخلاص در عرضه ی انرژی ایران مانند دوره قبل به دو صورت سلبی یعنی اعمال تحریم ها و ایجابی یعنی افزایش عرضه نفت از سوی عربستان، امارات و کویت دنبال شد. در نتیجه در حالی که صادرات نفت ایران در زمان خروج آمریکا از برجام روزانه حدود ۲.۵ میلیون بشکه بود، بر اساس اظهار نظرهای مقام های رسمی این رقم در سال ۱۳۹۸ به حدود روزانه ۴۹۰ هزار بشکه رسید (خبرگزاری فارس، ۱۳۹۹). البته بازگشت تحریم ها صرفاً به نفت محدود نشد بلکه ۲۶ نهاد مرتبط با شرکت ملی نفتکش نیز تحت تحریم ها قرار گرفتند و علاوه بر بازگرداندن ۲۹ کشتی به تحریم ها، ۱۷۰ کشتی جدید از جمله ۵۳ مورد مرتبط با شرکت ملی نفتکش تحریم شدند. آمریکایی ها مدعی شده اند که می خواهند به طور کامل جلوی صادرات نفت ایران را بگیرند (U.S. department of the Treasury, 2018).

• حمله نظامی:

رویارویی نظامی دو کشور در دوران جنگ سابقه داشته است. حمله ناو وینسنس به هواپیمای مسافربری ایران و جنگ نفتکش ها در طول جنگ از نمونه اقدامات و رویارویی نظامی دو کشور است. رویارویی ها در دوران اوباما نیز وجود داشت. ورود قایق نظامیان آمریکایی به آب های ایران و دستگیری آن ها توسط نیروی دریایی سپاه از جمله این موارد می باشد.

آمریکایی‌ها که در دو جنگ طولانی و پر هزینه عراق و افغانستان خسارات و لطمات بسیاری متوجهشان شد بعید است که بار دیگر روی به حمله نظامی آورند. این در حالی است که آمریکایی‌ها با حمله به عراق و افغانستان دامنه و گستره نفوذ ایران در منطقه را افزایش و موازنه قوا را به ضرر حامیان منطقه‌ای خود تغییر دادند. ترامپ در یکی از سخنرانی‌هایش به این مسئله اشاره کرد که هزینه‌هایی که جنگ عراق و افغانستان بر آمریکا تحمیل کرد معادل دو بار نوسازی کشور است (چیت‌سازیان و شفیع، ۱۳۹۶، ۱۱).

• عملیات سایبری تهاجمی:

ایالات متحده با همکاری رژیم اسرائیل در سال ۲۰۱۰ تجربه‌ی عملیات سایبری با عنوان "عملیات بازی‌های المپیک" علیه برنامه هسته‌ای ایران با ویروس استاکس نت را داشته‌اند. این اولین حمله‌ی سایبری شناخته شده با آثار تخریب فیزیکی بود (Crandall & Thayer, 2018). با این حال در کنار فرصت‌های آمریکا در حوزه سایبری برای استفاده از چنین عملیات‌هایی توانایی ایران نیز موجب نگرانی از واکنش متقابل به عملیات‌های سایبری در ایالات متحده یا منطقه شده است. حملات سایبری از منظر ایران بخشی از توانایی نظامی نامتقارن و دفاعی در مقابل آمریکاست و توسعه‌ی قدرت سایبری ایران نیز واکنشی به آسیب‌پذیری‌های گذشته و هدف حملات سایبری قرار گرفتن بوده است (Lewis, 2019). در سال‌های ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۹ چند ده حمله سایبری متقابل میان آمریکا و ایران رخ داد که در مواردی شامل مشارکت یا هدف قرار گرفتن رژیم‌های اسرائیل و سعودی نیز شده است. بهره‌گیری از ویروس‌های استاکس نت در سال ۲۰۱۰ و نسل جدید آن در سال ۲۰۱۸، استارز در سال ۲۰۱۱ و وایپر و فلیم در سال ۲۰۱۲ علیه ایران و یا ادعای اقدام علیه اسرائیل، سعودی و آمریکا با استفاده از ویروس‌های مدی و شامون در سال ۲۰۱۲ و نسل جدید شامون در سال‌های ۲۰۱۶ و ۲۰۱۸ از این نمونه‌هاست. اهداف حملات سایبری در ایران عمدتاً تأسیسات هسته‌ای، صنعت نفت و زیرساخت‌های ارتباطی بوده‌اند (Hanna, 2021).

• تشکیل اتحاد میان رژیم صیہونیستی و کشورهای عربی:

به دنبال تحلیف دونالد ترامپ به عنوان رئیس‌جمهوری ایالات متحده در ژانویه ۲۰۱۷، برخی منابع رسانه‌ای گزارش دادند که دولت جدید در حای آماده‌سازی ابتکار صلح جدیدی برای توافق اسرائیل و فلسطین است (Feierstein, 2018). در گفتگوی اول دسامبر ۲۰۱۷ جرد کوشنر، مشاور ارشد ترامپ با حییم سابان، برخی مفروضات اصلی طرح مورد نظر عنوان گردید. او این ابتکار را به عنوان کمکی برای ایجاد ثبات در منطقه توصیف کرد. ضمن این که به تضعیف نفوذ ایران یاری می‌رساند (Kushner, 2017). در ۶ دسامبر ۲۰۱۷، ترامپ اعلام کرد که آمریکا اورشلیم را به عنوان پایتخت اسرائیل به رسمیت می‌شناسد و از وزارت خارجه خواست تا مقدمات انتقال سفارت آمریکا از تل‌آویو به بیت المقدس را فراهم سازد (The White House, 2017). وقتی دونالد ترامپ با وجود مخالفت‌های شدید دیگر اعضای شورای امنیت و مجمع عمومی سازمان ملل به طور یک‌جانبه بیت المقدس را به عنوان پایتخت اسرائیل به رسمیت شناخت تشکیلات خودگردان فلسطین ضمن محکوم ساختن این اقدام ایالات متحده ربع قرن مذاکرات تحت موافق نامه‌ی اسلو را ترک کرد و تصریح نمود که فلسطینی‌ها هرگز به ایالات متحده اجازه نخواهند داد تا دوباره نقش میانجی صلح را ایفا کند. دولت ترامپ با انتقال سفارت آمریکا به بیت المقدس در مه ۲۰۱۸ و قطع صدها میلیون دلار به فلسطینی‌ها با استناد به

امتناع تشکیلات خود گردان از مشارکت در ابتکار صلح، بیش از پیش خشم فلسطینی‌ها را برانگیخت. محمود عباس ایالات متحده را به دلیل حمایت از تخاصم اسرائیل علیه آن‌ها شدیداً مورد انتقاد قرار داد. او گفت: علی‌رغم هر توطئه یا اقدامی بیت المقدس پایتخت همیشگی فلسطین باقی خواهد ماند (The Times of Israel, 2019).

۵. بحث و نتیجه‌گیری

نظام جمهوری اسلامی ایران که از بدو تأسیس از ماهیتی ضد هژمونیک برخوردار بوده است، یکی از موانع عادی سازی روابط ایران و آمریکا به شمار می‌رود. در حقیقت انقلابی که برای رهایی از سلطه و بهره‌کشی قدرت‌های بزرگ شکل گرفت بعید است به راحتی تحت تأثیر فرهنگ استراتژیک آمریکایی قرار گیرد. مشخصات فرهنگ استراتژیک آمریکایی عبارت‌اند از: عدم پذیرش و تحمل قدرت‌های مستقل، خصومت با دولت‌های غیر لیبرال مگر آن که سیاست خارجی شان تبعی و پیرو باشد؛ بدین معنی که از سیاست‌های آمریکا در قبال مسائل مختلف بین‌المللی تبعیت کنند و این درک عمیق و ریشه‌دار اما غیر قابل مشاهده که آمریکا از ارزش‌ها و رویه‌های تصمیم‌گیری بین‌المللی تا آن‌جا که دیگران و نه آمریکا را محدود سازد، حمایت می‌کند. این ویژگی‌های فرهنگ استراتژیک آمریکا، به وسیله دنبال کردن سیاست خارجی هژمونیک تثبیت و تقویت شده است.

ایران و آمریکا بیشترین منافع مشترک را در عراق دارند که شامل مسائل ژئوپولیتیک، تثبیت و حمایت از حکومتی شیعی در عراق و بسیاری مسائل دیگر می‌شود. پیشران تضاد راهبردی موجود و مسئله تثبیت نقش‌ها در منطقه برای آینده روابط دو کشور بسیار حائز اهمیت است، زیرا آن‌چه برای آمریکا افزایش امنیت می‌باشد، همزمان برای ایران کاهش امنیت تلقی می‌شود. مرور روابط پر فراز و فرود ایران و آمریکا پس از انقلاب، ما را به این نتیجه رهنمون می‌کند که به رغم رویکرد تهاجمی آمریکا، این کشور به خوبی به اهمیت رابطه با ایران واقف بوده و در مواقع بحرانی نیز به دنبال همکاری‌های مؤثر بوده است. اگر چه ایران کشوری منحصر به فرد در نظام بین‌المللی است، اما تشابهات و تفاوت‌هایی نیز با برخی از واحدهای سیاسی دیگر دارد. در این میان سیاست مردان ایرانی باید تصمیم گرفته و تعادلی میان حفظ هویت مستقل و انقلابی خود و بهره‌برداری از مزایای رابطه با جهان پیرامونی ایجاد کنند. در این شرایط شاید بتوان برای مثال با اتخاذ الگویی شبیه به برزیل، ایران را قدرت مسلط غرب آسیا دانسته و حتی راهبرد کلان دیگر نظام‌های همسایه را نیز شکل داد.

بر اساس نتایج اصلی پژوهش مهمترین چالش‌ها و منازعات مرتبط با سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در مقابل آمریکا، اقدامات خلاف اصول اخلاقی، انسانی و همچنین غیر قابل اعتماد نظام سیاسی آمریکا در قبال جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. از جمله مهمترین سیاست‌های آمریکا در قبال جمهوری اسلامی ایران می‌توان به سیاست تغییر رژیم، اعمال تحریم‌های ناجوانمردانه اقتصادی، ایجاد محدودیت‌های گسترده در جهت فروش نفت ایران، حملات نظامی، عملیات‌های سایبری تهاجمی به تأسیسات و زیرساخت‌های کشور، تشکیل اتحاد میان رژیم صهیونیستی و دولت‌های عربی و خروج غیرمسئولانه از توافق برجام در مقابل ایران اشاره نمود. اما همواره در طول تاریخ انقلاب اسلامی، نظام

جمهوری اسلامی همواره با راهنمایی‌های رهبر فرزانه انقلاب و همچنین اعمال سیاست‌های هوشمندانه در مقابله با اقدامات آمریکا به خوبی از پس این اقدامات برآمده و همواره در میدان مقابله و بعضاً مبارزه با آمریکا سربلند بوده است.

۶. منابع و مراجع

- آراین منش، محمد و جوانشیری، احمد و مدیرشانه چی، محسن (۱۳۹۷). عوامل مؤثر بر مناسبات ایران و آمریکا، دوفصلنامه سیاست و روابط بین‌الملل، سال ۲، شماره ۲.
- ابوالحسنی، علی محمد (۱۴۰۰). سیاست خارجی، پژوهشکده باقرالعلوم (ع).
- اطهری، سید اسدالله و فیاضی، عبدالناصر (۱۳۹۲). تاثیر ایالات متحده آمریکا بر همگرایی و واگرایی جمهوری اسلامی ایران و فدراسیون روسیه، فصلنامه علمی مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز، دوره ۱۹، شماره ۸۲.
- چیت‌سازیان، محمدرضا و شفیعی، نوذر (۱۳۹۶). چشم انداز روابط ایران و آمریکا تا سال ۲۰۳۰: سناریوهای ممکن، فصلنامه علمی- پژوهشی سیاست جهانی، دوره ۶، شماره ۱۴.
- حق شناس، محمدرضا (۱۳۹۲). مواضع و عملکرد بازیگران مختلف در قبال بحران سوریه، ماه نگار راهبردی دیده بان امنیت ملی، شماره ۱۸.
- رادفر، فیروزه و دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال (۱۳۹۹). سیاست خارجی بایدن در قبال جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال ۲۳، شماره ۴.
- طالبی پور، سعید و فلاحی پیشه، حشمت اله (۱۳۹۵). تخمین جایگاه ایران در سیاست خارجی آمریکا در ۲۰۲۵، فصلنامه علمی- پژوهشی رهیافت انقلاب اسلامی، سال ۱۰، شماره ۳۷.
- عباس پور، امیرعباس (۱۴۰۰). جایگاه جمهوری اسلامی ایران در مناسبات آمریکا و روسیه در خاورمیانه، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مطالعات منطقه ای، دانشکده روابط بین‌الملل وزارت امور خارجه.
- عطایی، فرهاد و منصوری مقدم، جهانشیر (۱۳۹۷). سیاست خارجی ایران در قبال ایالات متحد آمریکا از منظر نظریه پیوستگی جیمز روزنا در سال‌های ۱۳۳۲-۱۳۵۷ش، نشریه دانش سیاسی، سال ۴، شماره ۲.
- ویکی فقه (۱۴۰۳)، نظام جمهوری اسلامی ایران.
- همتی، زهره و درویشی فرهاد (۱۳۹۶). بررسی رویکردهای سیاست خارجی آمریکا در برابر جمهوری اسلامی ایران بر اساس اسناد امنیت ملی آمریکا، مجله سیاست دفاعی، سال ۲۵، شماره ۱۰۰.

- Dyer, G (2016). Trump's CIA nominee Mike Pompeo promises to roll back Iran deal, Financial Times.
- Ehteshami, Anoushiravan & Zweiri, Mahjoob (2007). Iran and the Rise of its Neoconservatives: The Politics of Tehran's Silent Revolution
- Etehad, M. (2019). This Iranian opposition group was labeled a terrorist organization. Now it has supporters in the White House, Los Angeles Times.

- Feierstein, G. M. (2018). Trump's Middle East Policy at One Year. Washington D.C.: Middle East Institute.
- Hanna, A. (2021). The Invisible U.S.-Iran Cyber War, U.S. Institute of Peace.
- Kushner, J. (2017). America First and The Middle East: A Keynote Conversation with Jared Kushner. (H. Saban, Interviewer).
- Lewis, J. A. (2019). Iran and Cyber Power, Center for Strategic and International Studies.
- Mousavian, S. H. (2017). What Trump Needs to Know About Iran, Huffington Post.
- Phillips, J. (2018). U.S. Iran Policy After the Demise of the Nuclear Deal, Heritage Foundation.
- The Times of Israel. (2019). At UN, Abbas threatens to nix agreements with Israel if West Bank land annexed.
- The White House. (2018). President Donald J. Trump is Ending United States Participation in an Unacceptable Iran Deal.
- The White House. (2017). President Donald J. Trump's Proclamation on Jerusalem as the Capital of the State of Israel.
- U.S. department of the Treasury. (2018). U.S. Government Fully Re-Imposes Sanctions on the Iranian Regime as Part of Unprecedented U.S. Economic Pressure Campaign.
- https://fa.wikipedia.org/wiki/%D8%A7%DB%8C%D8%A7%D9%84%D8%A7%D8%AA_%D9%85%D8%AA%D8%AD%D8%AF%D9%87_%D8%A2%D9%85%D8%B1%DB%8C%DA%A9%D8%A7